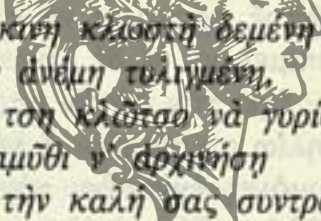

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ*

Τὸ κατὰ τὸν μεσαιῶνα διάσημον μυθιστόρημα τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου σφύζεται νῦν ἐν Κυθήροις ὡς παραμῦθι. Τοῦ μυθιστορήματος τούτου διεσώθησαν, ὡς γνωστόν, δύο ἔμμετροι διασκευαί:¹ 1ον) Τὸ *Μεταγλώττισμα ἀπὸ Λατινικὸν εἰς Ρωμαϊκόν. Διήγησις πολυπαθοῦς Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου* καὶ 2ον) Ἡ *Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ ριμάδα*. Τὸ παραμῦθι δὲν περιλαμβάνει τὰς πρὸ τοῦ γάμου περιπετείας τοῦ ἥρωος τοῦ μυθιστορήματος Ἀπολλωνίου, ἀλλ' ἀρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀποχαιρετίζει οὗτος τὸν πενθερόν του καὶ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπιβιβάζεται πλοίου, ὅπως μεταβῆ καὶ βασιλεύσῃ εἰς ἄλλην χώραν. Παραλείπονται δηλαδὴ ἐν αὐτῷ τὰ περιλαμβανόμενα ἐν μὲν τῷ μεταγλωττίσματι ἀπὸ τοῦ στίχου 1-380, ἐν δὲ τῇ ριμάδῃ ἀπὸ τοῦ στίχου 1-880.

Τὸ παραμῦθι, ὅπερ, ἐκτὸς ἀσημάτων ἐν τισὶ παραλλαγῶν, εἶναι ὁμοιον πρὸς τὸ μεταγλώττισμα καὶ τὴν ριμάδαν, ἔχει ὡς ἔπεται:

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Κόκκινη κλειστή δεμένη
στὴν ἀνεμὴ τυλιγμένη,
δός τῃ κλωτσοῦ νὰ γυρίσῃ
παραμῦθι ν' ἀρχινήσῃ
καὶ τὴν καλὴν σὰς συντροφιά
νὰ τὴν καλησπερίσῃ.

ΑΘΗΝΩΝ

Καλησπέρα τς ἀφεντιᾶς σας.

Μιά φορά ἦτανε ἓνας βασιλέας ποῦ τότε λέγανε Ἀπολλώνιο κ' εἶχε καὶ μία γυναῖκα ποῦ τήνε λέγανε Ἀρχιστράτα. Ζούσανε ἀγαπημένα καὶ βασιλεύανε σὲ μία χώρα, μὰ ἦρθε καιρὸς ποῦ ἔπρεπε νὰ φύγουνε καὶ νὰ πάνε σ' ἄλλο μέρος. Μπήκανε λοιπὸ μέσ' σ' ἓνα καράβι καὶ βγήκανε σὲ ταξίδι, μὰ πάνω στὸ ταξίδι καὶ μέσα στὸ καράβι πιάσανε οἱ πόνοι τῆ βασιλίσσα καὶ γέννησε κι ἔκαμε ἓνα σάν ἄγγελος ὁμορφο κοπελλουδάκι. Ἀπὸ τσι πολλοὺς ὁμως πόνους κι ἀπὸ τὴ φουρτουνα τῆ μεγάλη ποῦ εἶχε πιάσει, λιγώθηκε ἡ βασιλίσσα καὶ ὄλοι μέσα στὸ καράβι ἔθαρρέψανε πῶς ἀπέθανε. Πιάσανε λοιπὸ καὶ ἀφοῦ τὴν κλάσανε καλά, τὴ βάλανε μέσα σὲ μία ὀλόχρυση κασσέλλα, γράψανε ἀπὸ πάνω τῶνομα τῆ καὶ τήνε ρίζανε στὴ θάλασσα. Ἡ κασσέλλα ἀμπλεγε ἀπάνω

* Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σπυρ. Ἐμ. Στάθη εἰς περ. Λαογραφία 1(1909), σ. 71-77.

1. Κρουμβάχερ, Ἱστορία Βυζαντιν. λογοτεχνίας, τ. Γ', §375, σ. 136 τῆς μεταφράσεως Γ. Σωτηριάδου.

στή θάλασσα και τὸ κῦμα τήνε πήγαινε, τήνε πήγαινε, ἴσα μὲ ποῦ τήν ἔφερε ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἓνα μοναστήρι και τήν εἶδε ὁ γούμενος ποῦ ἔτανε μαζί μὲ πέντ' ἔξε καλογέρους κάτω στὰ βῶλια, τήν ἔβγαλε δῆξω στή στεριά και ἀφοῦ τήν ἀνοιξε, ξελίγωσε τήν Ἀρχιστράτα, ποῦ ἔβρε μέσα σὲ δαύτηνε. Ἡ βασίλισσα τὰ σάστισε και δὲν καταλάβαινε ποῦ βρισκότανε, μὰ μὲ τὰ πολλὰ κατάλαβε και ἀφοῦ τοὺς εἶπε τήν ἱστορία τση, ἔκατσε μαζί τους στὸ μοναστήρι, ἀφοῦ πρῶτα ἔγινε κι αὐτὴ καλογραῖα. Τήν κασσέλλα τήνε κρεμάσανε στήν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, ἄνε λάχη καμία φορὰ και περάση κανέννας, ποῦ νὰ ξέρη τήν Ἀρχιστράτα, νὰ δῆ τήν κασσέλλα και νὰ καταλάβη πῶς και ἡ βασίλισσα βρίσκεται στὸ μοναστήρι μέσα.

Ἄς ἀφήσωμε τὴ βασίλισσα στὸ μοναστήρι και ἄς πιάσωμε τὸ βασιλέα, ὁποῦ ἐπῆρε τήν κόρη του, τήν ἐπῆγε στήν πατρίδα του, τήν ἔβαλε σὲ παραμάννα, τήν ἀνάστεσε, τήνε μεγάλωσε και τήν ἔκαμε μίαν ὠραία κοπέλλα. Ἀλλὰ ἐκηρύξανε πόλεμο τοῦ Ἀπολλώνιου και δὲν εἶχε ποῦ ν' ἀφήση τήν κόρη του· τήν ἄφησε λοιπὸ στὸ Στρογγύλιο, ποῦ ἦτανε φίλος του και βεζίρης του και ἐπῆγε στὸν πόλεμο. Αὐτὸς ὁ Στρογγύλιος εἶχε μία κόρη πολὺ ἄσκημη, ποῦ ἐζήλευε τῆ βασιλιοπούλλα ποῦ ἦτανε πολὺ ὁμορφη και εἶπε στή μάννα τση: «Ἡ τὴ βασιλιοπούλλα θὰ βγάλετε ἀπὸ δῶ ἢ ἐγὼ θὰ πεθάνω». Ἀφοῦ εἶδε ἡ γυναῖκα τοῦ Στρογγύλιου ὅτι ἡ κόρη τση δὲ μπόρει νὰ βαστάξη ἀπὸ τὴ ζήλεια τση, κατάφερε τὸ Στρογγύλιο νὰ βγάλουνε ἀπὸ τὴ μέση τὴ βασιλιοπούλλα. Τήνε δῶσανε λοιπὸ σ' ἓνα δούλο τους, γιὰ νὰ τήνε σιργιανίση τάχατες και τοῦ παραγγείλανε νὰ τήνε πάη πολὺ μακριὰ μὲ τὴ βάρκα και ὕστερα νὰ τήνε πνίξη. Ὁ δούλος τήνε πήρε, τήν ἔμπασε μέσα στὴ βάρκα και τήν ἐπήγαινε, τήν ἐπήγαινε, ἴσα μὲ ποῦ ἀπόστεισε πλὴν ἡ βασιλιοπούλλα και τοῦ εἶπε: «Στὸ Θεὸ σὲ ὀρκίζω νὰ μοῦ πῆς γιατί μὲ πηγαίνεις ἐτσιδὰ ἀλάργου, μὰς και σοῦ εἶπανε νὰ μὲ πνίξης;» Ὁ δούλος ὁ κακομοίρης ἦτανε πονόψυχος και ἄρχισε νὰ κλαίη και νὰ τση λέη ὅτι πρέπει νὰ τήνε πνίξη, γιατί ἐτσι τοῦ ἔχουνε πεί. Ἐκείνη τότε τοῦ εἶπε: «Λυπήσου με, μὴ μὲ πνίξης, μοναχὰ βγάλε με ἀπάνω στὸ βουνὸ και ἄφησέ με ἐκειδὰ νὰ μὲ φάνε τὰ ἄγρια θερία και πὲς τους ὅτι μ' ἐπνίξης». Ὁ δούλος τήνε λυπήθηκε, τήν ἔβγαλε στὸ βουνὸ κ' ἐγύρισε κ' εἶπε στὸ Στρογγύλιο ὅτι τήνε σκότωσε. Ὁ Στρογγύλιος ἐκήρυξε τότε στὸν κόσμον ὅτι ἀπέθανε ἡ βασιλιοπούλλα, ἔσπαξε ἓνα ἀρνί, τὸ ἐστόλισε και τὸ ἔθαψε. Τὸ λείψανό του τὸ ἀκλούθησε ὁ κόσμος, θαρρῶντας πῶς εἶναι ἡ βασιλιοπούλλα.

Ἄς ἀφήσωμε τώρα τὸ Στρογγύλιο και ἄς πιάσωμε τὴ βασιλιοπούλλα, ποῦ στὴ τύχη μοναχὴ ἔτρεχε στὸ βουνὸ και κεῖ ποῦ ἐπήγαινε, ἐπήγαινε, εἶδε κάτι σκύλους και εἶπε μὲ τὸ νοῦ τση ὅτι ἐδῶ ποῦ εἶναι σκύλοι θὰ εἶναι και ἀνθρώποι· εἶδε λοιπὸν ἐκεῖ κοντὰ κάτι τσοπάνηδες και τοὺς ἐρώτησε ποῦ εἶναι ὁ δρόμος ὁποῦ πάει μέσα στὴ χώρα. Ἐκείνοι τση δῶσανε λίγο ψωμί και μέσα σ' ἓνα φλασκί λίγο νερὸ και εἶπανε ὅτι θὰ πηγαίνη ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμον, νὰ ποῦμε, και παραπέρα θὰ δῆ ἄλλους τσοπάνηδες και κεῖνοι θὰ τση δείξουνε τὸν ἄλλο δρόμον, ὁποῦ βγαίνει στὴ χώρα. Ἐπήγαινε λοιπὸν ἡ βασιλιοπούλλα τὸ δρόμον ποῦ τση δείξανε και παραπέρα ἤδρε τοὺς ἄλλους τσοπάνηδες και τση δείξανε και κεῖνοι τὸν ἄλλο δρόμον. Ἐτράβηξε τὸ δρόμον αὐτόνε, μὰ κεῖ ποῦ πήγαινε

τὴν ἀπαντήσανε κλέφτες καὶ τήνε πήρανε καὶ τήνε πουλήσανε μέσα στὴ χώρα σ' ἓνα κακοῦργο καὶ τύραννο, ποῦ τσ' εἶπε, ὅτι δὲ θὰ τσῆ δώση τὴ λευτεριά τση, ἃ δὲ τοῦ γεμίση μὲ ἀτιμες πράξεις αὐτὸ τὸ σεντοῦκι, νὰ ποῦμε, φλουρία. Ἐκείνη ἡ δύστουχη ὀλημερνὶς κι ὀλονουχτὶς ἐκλαιγε κι ὁποῖος ἐπήγαινε νὰ τὴν ἀπατήση ἐπεφτε στὰ πόδια του καὶ τοῦ ἔλεγε: «Εἶμαι κοπέλλα! Γιὰ τὸ Θεὸ μὴ μ' ἀγγίξης, μοναχά, ἄνε θέλης, ρίξε τὰ φλουρία στὸ σεντοῦκι καὶ μὴ μὲ πειράξης!» Τήνε λυπόντουσε ὄλοι καὶ χωρὶς κανέναν νὰ τήνε πειράξη ἔρριχνε ὁ καθένας τους τὰ φλουρία στὸ σεντοῦκι καὶ ἔφευγε. Πῆγε καὶ τὸ βασιλιόπουλλο τσῆ χώρας ἐκείνης σὲ δαύτηνε καὶ ἅμα εἶδε τὴν ὀμορφία τση τήνε λυπήθηκε καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ τὴν ἀγάπησε, μὰ δὲν εἶπε σὲ κανένανε τίςτα, γιατί ἦτανε βασιλιόπουλλο καὶ δὲ θὰ τὸ ἀφήνανε ποτὲ νὰ πάρῃ μία τέτοια γιὰ γυναῖκα.

Ἄς ἀφήσωμε τὴ βασιλιοπούλλα καὶ ἄς πιάσωμε τὸν Ἀπολλώνιο, ὅπου ἅμα ἐτέλειωσε ὁ πόλεμος ἐγύρισε στὴ πατρίδα του. Ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Στρογγύλιος ὅτι ἡ κόρη του ἀπέθανε· καὶ εὐτὺς ἅμα τᾶκουσε λυπήθηκε πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν καῦμό του τὸ μεγάλο ἔντυσε στὰ ὀλόμαυρα ἓνα καράβι, μπῆκε μέσα σὲ δαῦτο, ἔκατσε, ἔκατσε σ' ἓνα σκαμνί, ἔβαλε μπροστά του ἓνα τραπέζι καὶ μὲ ἀκουμπισμένο τὸ κούτελό του στὰ δύο τῶν χέρια, εἶχε τὸ κεφάλι του στὰ κάτω ριγμένο καὶ ὄλο σκεφτότανε, σκεφτότανε, χωρὶς νὰ μιλῇ κανενοῦ. Τὸ καράβι χωρὶς τιμόνι τὸ ἄφησε νὰ πηγαίνῃ ὅπου τὸ ρίξη ἡ τύχη. Ἡ τύχη του τὸ ἔρριξε στὸ μέρος ποῦ ἦτανε σκλάβια ἡ κόρη του. Ἀκούστηκε λοιπὸ στὸ μέρος ἐκεῖνο ὅτι ἔφτασε ἓνα καράβι μαυροφορεμένο καὶ ἐπηγαίνανε νὰ τὸ δοῦνε. Ὁ Ἀπολλώνιος ἀκουμπισμένος, ὀπως εἶπαμε, δὲ μιλοῦσε κανενοῦ. Τότε τὸ βασιλιόπουλλο τσῆ χώρας, ποῦ εἶπαμε πὼς εἶχε ἀγαπήσει τὴ βασιλιοπούλλα, ἔβαλε ντελάλη, ὅτι ὁποῖος μπόρεσῃ νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ μιλήσῃ, θὰ τοῦ κάμῃ ἓνα μεγάλο δῶρο. Πῆγεν ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος, πολέμησε νὰ κάμῃ τὸν Ἀπολλώνιο νὰ μιλήσῃ, μὰ κανέναν δὲν μπόρεσε. Τόσο πολὺ τὸν εἶχε κάμει ἡ μεγάλη του ἡ λύπη νὰ σιχαθῇ τὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ θέλῃ κανενοῦ νὰ μιλήσῃ! Ὁ τύραννος τότε ποῦ εἶχε σκλάβια τὴ βασιλιοπούλλα ἐπῆγε καὶ τσῆ εἶπε, ἄνε μπόρεσῃ νὰ τόνε κάμῃ ἐκείνη νὰ μιλήσῃ, θὰ τσῆ δώση τὴ λευτεριά τση. Πῆρε ἡ βασιλιοπούλλα τὴν κιθάρα ποῦ ἔφερε νὰ τήνε παίξῃ πολὺ ὠραῖα, ἐπῆγε στὸ καράβι, ἔκατσε κοντὰ στὸν Ἀπολλώνιο καὶ ἀρχίνησε νὰ παίξῃ ὠραῖα καὶ λυπητερά καὶ θρηνῶντας νὰ τοῦ λέῃ: «Μίλησέ μου, μάτια μου, μίλησέ μου, φῶς μου, γιὰ τὸ Θεὸ μίλησέ μου νὰ πάρω τὴ λευτεριά μου, ποῦ εἶμαι σκλάβια». Ἀπὸ τὰ πολλὰ ποῦ ἔλεγε καὶ τὰ πολλὰ κλάματα ποῦ ἔκανε, θύμωσε ὁ Ἀπολλώνιος καὶ σηκώθηκε καὶ τσῆ ἔδωκε μὲ τὸ χέρι του μία σπρωχταρέα, ποῦ ἔπεσε χάμω κι ἐπόνεσε πολὺ. Τότες ἐκείνη σηκώθηκε ἀπάνω καὶ μὲ βρῦση τὰ δάκρυα ἀρχίνησε νὰ τραγουδῇ καὶ νὰ λέῃ:

*ὦ κύρι μ' Ἀπολλώνιε καὶ μάννα μ' Ἀρχιστράτα,
ὄντες μὲ κοιλοπόνησες σὲ ρίξανε στὴ στράτα.
Ἀνάθεμα, Στρογγύλιε, ἐσένα καὶ τὴν ὦρα,
ποῦ μ' ἄφηνε ὁ πατέρας μου στὴν ἰδική σου χώρα.*

Ν' ἀκούση αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Ἀπολλώνιος! Τινάζεται εὐτὺς ἀπὸ τῆ θέση του καὶ τῆ λέει: «Πές το πάλι, πές το πάλι». Ἐκείνη δὲν πρόσεξε σ' αὐτὰ τὰ λόγια, μοναχά εὐτὺς ὄντες ἄκουσε λόγο νὰ βγάλῃ τὸ στόμα του, γύρισε κατὰ τ'ς ἀνθρώπους ποῦ ἦτανε μαζεμένοι στὸ γιαλὸ καὶ φώναζε γιὰ νὰ πάρῃ τὴ λευτερία τῆ: «Μίλησε! μίλησε!» Ἐκείνοι τρέξανε ὄλοι στὸ καράβι καὶ ἀκούσανε τὸν Ἀπολλώνιο νὰ μιλῇ μὲ τὴν κόρη του, ποῦ τὴν εἶχε πλέα γνωρίσει, ἀφοῦ ἔκείνη, ἅμα εἶδε ὅτι οἱ ἀνθρώποι τὴν ἀκούσανε ποῦ τοὺς φώναζε ὅτι μίλησε, τοῦ φανέρωσε ὅτι εἶναι κόρη ἐνοῦ βασιλέα ποῦ τότε λένε Ἀπολλώνιο. Φαντάσου τώρα τὴ χαρὰ τοῦ Ἀπολλωνίου, νὰ βρῇ τὴν κόρη του ποῦ τὴν εἶχε πεθαμένη! Ἐβγαλε εὐτὺς τὰ μαῦρα ἀπὸ τὸ καράβι. Τὸ βασιλιόπουλλο τῆ χώρας ἐκείνης, ποῦ εἶπαμε πῶς ἀγάπησε τὴ βασιλιοπούλλα γιὰ τὴν ὁμορφία τῆ, τὴν ἐζήτησε τότες ἀπὸ τὸν πατέρα τῆ γιὰ γυναῖκα καὶ ὁ Ἀπολλώνιος μὲ ὄλη του τὴν καρδιά ἐδέχτηκε. Μπήκανε λοιπὸ στὸ καράβι ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ γαμπρός του τὸ βασιλιόπουλλο καὶ ἡ κόρη του καὶ ἀφοῦ πρῶτα τιμωρήσανε τὸ σκληρὸ τὸν τύραννο ποῦ εἶχε σκλάβα τὴ βασιλιοπούλλα, ξεκινήσανε γιὰ τὴν πατρίδα τους. Στὸ δρόμο περάσανε ἀπὸ ἓνα μοναστήρι καὶ εἶπανε «ἄς πάμε νὰ προσκυνήσωμε» καὶ πηγαίνοντας εἶδανε στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ μία κασσέλλα ποῦ ἔγραφε ἀπ' ὄξω τὸ ὄνομα τῶ Ἀρχιστράτα. Ὁ Ἀπολλώνιος τὴνε γνώρισε καὶ ἤρε τὸν ἡγούμενο, ποῦ τοῦ τὰ ἔπε ὄλα καὶ τοῦ παρουσίασε καὶ τὴν καλογραῖα ποῦ ἦτανε ἡ γυναῖκα του καὶ εὐτὺς τὴνε γνώρισε καὶ μὲ χαρὲς καὶ δόξες τὴν ἔμασε μέσα στὸ καράβι καὶ τραβήξανε ὄλοι μαζί γιὰ τὴν πατρίδα. Ἀμα φτάσανε ἐκεῖ βρέσκει ὁ Ἀπολλώνιος τὸν Στρογγύλιο καὶ τοῦ λέει νὰ τοῦ ξεθάψῃ τὴν κόρη του, γιὰτὶ θέλει νὰ τὴνε δῆ. Ὁ Στρογγύλιος ξεθάπτει τότε τὸ ἄρνι. Ὁ Ἀπολλώνιος τοῦ λέει: «Αὐτὴ εἶναι ἡ κόρη μου; Αὐτὸ εἶναι ἄρνι». Ὁ Στρογγύλιος τοῦ ἀπαντᾷ: «Ἐβρικολάκισσε». Τότες ὁ Ἀπολλώνιος τοῦ δείχνει τὴν κόρη του ποῦ τὴν εἶχε κρύψει ξαπόστα γιὰ νὰ δῆ τί θὰ πῆ καὶ εὐτὺς τότε κλεῖ μέσα στὸ σπίτι του μαζί μὲ ὄλη του τὴ φιλία καὶ βάζει φωτιά καὶ τσί καιεῖ ὄλους. Στὸ δοῦλο ποῦ δὲν ἐπνιξε τὴ βασιλιοπούλλα ἔκαμε μεγάλα δῶρα. Ἐστεφανώθηκε λοιπὸν ἡ βασιλιοπούλλα τὸ βασιλιόπουλλο, ζήσανε εὐτυχισμένοι ὄλοι μαζί καὶ περάσανε καλὰ καὶ μεις ἐδῶ καλύτερα.

Οὕτω σφίζεται σήμερον τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἀπολλωνίου ἐν Κυθήροις ὡς παραμῦθι.

Τὸ παραμῦθι τοῦτο, καθ' ὄλα σχεδὸν ὁμοιον πρὸς τὸ μεταγλώττισμα καὶ τὴν ριμάδα, πάντως θὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως μιᾶς τῶν δύο διασωθεισῶν τούτων διασκευῶν. Συνάγομεν δὲ ὅτι θὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ριμάδας ἰδίως ἐκ τῶν ἐξῆς δύο λόγων:

1ον) Ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς τὸ παραμῦθι κυρίων ὀνομάτων. Τοιαῦτα εἶναι τρία: α') Ἀπολλώνιος, β') Ἀρχιστράτα καὶ γ') Στρογγύλιος. Ἐκ τούτων τὰ ὀνόματα Ἀρχιστράτα καὶ Στρογγύλιος φέρονται ἐν τῷ μεταγλωττίσματι Ἀρχιστρατοῦσα καὶ Στραγαλιῶν, ἐνῶ ἐν τῇ ριμάδῃ φέρονται Ἀρχιστράτα καὶ Στραγγύλιος, ἐξ ὧν εὐκολώτερον δύνανται νὰ προκύψωσι τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ὀνόματα Ἀρχιστράτα καὶ Στρογγύλιος.

2ον) Ἐκ τῶν στίχων, οὓς λέγει ἡ βασιλιοπούλλα πίπτουσα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, ἀφοῦ ὤθησε αὐτὴν ὁ Ἀπολλώνιος. Οἱ στίχοι οὗτοι ἐν τῇ ριμάδα εἶναι:

Ἀνάθεμα τὸ σπίτι σου, Στραγγύλιε τυράννο,
 ὅπου ἔσουν ἢ κακὴ μου ἀρχὴ σ' τοῦτα ὅπου παθαίνω.
 Ἀνάθεμα τὴν μοῖρα μου, ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
 ὁ κύρις μου ὄντε μ' ἄφηκε στὴν ἐδικὴ σου χώρα...

Ἐξ ὧν εὐκόλως δύνανται νὰ προέλθωσιν οἱ ἐν τῷ παραμυθίῳ στίχοι. Ἐνῶ τοῦναντίον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχωσι προέλθει οὗτοι ἐκ τῶν στίχων τοῦ μεταγλωττίσματος, οἵτινες εἶναι:

Ἄν ἤξευρες τὸ γένος μου καὶ τίνος κόρη εἶμαι,
 νὰ ἔπασχες καὶ νὰ κλαιες ἀντάμα μετὰ μένα.
 Ἐγὼ ἔμαι κόρη πρίγκηπος, ἐγγόνη βασιλέως
 τοῦ Τύρου καὶ τῆς Τρίπολης καὶ τῆς Ἀντιοχείας...

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ Εἰς τὸ Ἀνώτερον ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΝ*

Τὸ ἀνώτερον κυθηραϊκὸν παραμύθιον προῆλθεν, ὡς ὀρθῶς διέγνωσεν ὁ ἐκδότης, ἐκ τῆς *Ριμάδας*, διότι αὕτη μόνη ἐκυκλοφορεῖτο ὡς δημῶδες βιβλίον, πολλάκις μὲν τυπωθεῖσα κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀνατυπωθεῖσα δὲ καὶ κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ τὸν ΙΘ'¹, ἐνῶ ἡ ἀρχαιότερα διασκευή, ἡ *Διήγησις πολυπαθοῦς Ἀπολλωνίου*, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ W. Wagner, ἐκ τοῦ ἐνός μόνου κώδικος, ἐν ᾧ περιεσώθη (Παρισινοῦ 390)². Πλὴν τῆς παραλείψεως τῆς ἀρχῆς, κατὰ τὰλλα εἶναι ἐπιτομὴ μὲ ἀσημάντους παραλλαγὰς τοῦ δημῶδους βιβλίου.

Ἐκ τῆς *Ριμάδας* ἐπίσης προῆλθε καὶ ἕτερον ἑλληνικὸν παραμύθιον τῶν Κυδωνιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Hahn³. Ἐν τούτῳ δ' ὁ-

* Ἐδημοσιεύθη εἰς περ. Λαογραφία 1(1909), σ. 77-81.

1. Legrand, Bibliographie hellénique, τ. 1, σ. 290. Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ φιλολογία, τ. Β', σ. 25. Ὁ Βρετὸς ἀναφέρει μίαν ἐκδοσιν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1778), ὁ δὲ Legrand μίαν τοῦ ΙΘ' (1805). Ὡς κατέδειξεν ὁ Singer ἐν τῷ περιοδικῷ *Anglia*, Beilage 1899, τ. 22, σ. 113-114 ἡ μὲν *Διήγησις* προῆλθεν ἐκ πιθανῆς ἰταλικῆς διασκευῆς τοῦ Ἀπολλωνίου, ἐξ ἧς καὶ ὁ εἰς πεζὸν λόγον Ἀπολλώνιος τοῦ Ἰταλοῦ Leone del Prete, ἡ δὲ *Ριμάδα* ἐξ ἑτέρας ἰταλικῆς διασκευῆς. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἰταλικῶν διασκευῶν κοινὴ πηγὴ εἶναι παλαιότερα γαλλικὴ διασκευή τοῦ λατινικοῦ κειμένου.

2. *Medieval Greek Texts*, London 1870, σ. 63-90 καὶ τὸ δεῦτερον κατ' ἀκριβέστερον ἀντίγραφον ἐν *Carmina graeca medii aevi*, Lips. 1874, σ. 248-276.

3. *Gr. u. alban. Märchen*, τ. 1, σ. 273-284, ἀρ. 50. Τὴν ὁμοιότητα τοῦ παραμυθίου τούτου πρὸς τὴν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους γνωστοτάτην Ἱστορίαν τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου

μως αἱ παραλλαγαὶ εἶναι μείζονες, πρὸς δὲ τούτοις προστίθενται καὶ ἐπεισόδια καὶ δὲν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα. Παραλείπεται δὲ καὶ ἐν τῷ παραμυθίῳ τούτῳ ἢ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀπολλωνίου διήγησις περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀντιοχείας Ἀντιόχου, ἣν παρέλαβον καὶ αἱ ἑλληνικαὶ διασκευαί, χωρὶς ἐκ τῆς παραλείψεως νὰ προκύψῃ χάσμα τι εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ μύθου· τούτο δέ, κατὰ τὴν εὐστοχον παρατήρησιν τοῦ Rohde⁴, καταδεικνύει ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἀντιόχου εἶναι ἄτεχνος προσθήκη τοῦ εἰς λατινικὴν γλῶσσαν διασκευάσαντος τὸ ἀπολεσθὲν ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ Ἀπολλωνίου.

Παντελῶς ἀδικαιολόγητος ἀφήνεται ἐν τῷ κυθηραϊκῷ παραμυθίῳ ἢ ἀναχώρησις τοῦ Ἀπολλωνίου μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Ἀρχιστράτας ἐκ τοῦ βασιλείου των. Ἐν τῇ *Διηγῆσει* καὶ ἐν τῇ *Ριμάδα*, συμφώνως πρὸς τὴν λατινικὴν Ἱστορίαν, ὁ Ἀπολλώνιος νυμφευθεὶς ἐν Τριπόλει ἀποπλέει μετὰ τῆς συζύγου του, ὅπως παραλάβῃ τὴν κατ' ἀπίθανον τρόπον λαχοῦσαν αὐτῷ βασιλείαν τῆς Ἀντιοχείας. Πολλῶ δ' ὁμοίως ἐντεχνοτέρα εἶναι ἢ ἐν τῷ παραμυθίῳ τῶν Κυδωνιῶν οἰκονομία τοῦ μύθου.

Ἄξια προσοχῆς εἶναι ἡ παρεμβολὴ εἰς τὸ κυθηραϊκὸν παραμύθιον, ἐκεῖ ὅπου μονολογεῖ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀπολλωνίου, κακοθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, τεσσάρων στίχων, ὧν οἱ δύο ἐλήφθησαν ἐκ τῆς *Ριμάδας*. Ἡ παρεμβολὴ στίχων εἰς τὰ παραμύθια δὲν εἶναι ἀσυνήθης. Ὁ L. F. Weber παρατηρεῖ, ὅτι τοιοῦτοι στίχοι εἶναι πάντοτε λόγοι, καὶ ἔχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν τύπον ἐπιδῶν, ἀλλὰ καὶ διάλογοι ἑμμετροὶ παρεμβάλλονται εἰς τὰ παραμύθια, καὶ τὴν κατακλείδα τῶν παραμυθίων ἀποτελεῖ ἐνίοτε ζεύγος στίχων. Ταῦτα ἀναφέρονται προπάντων εἰς τὰ γερμανικὰ παραμύθια. Εἰς δὲ τὰ ἑλληνικὰ αἱ παρεμβολαὶ στίχων δύνανται νὰ ταχθῶσιν εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας:

Α'. Εἰς προσαγορεύσεις ἢ χαριεντισμοὺς ἢ περιπαίγματα τοῦ μυθολόγου πρὸς τοὺς ἀκροατάς, συνηθέστατα μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ παραμυθίου, ἐνίοτε ἐν τέλει καὶ σπανιώτατα ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως⁶.

Β'. Εἰς ἑμμετρον περίληψιν τοῦ παραμυθίου, προτασσομένην τῆς διηγῆ-

⁴ Ἀπολλωνίου παρατήρησεν ὁ F. Liebrecht ἐν κρίσει τῆς συλλογῆς τοῦ Hahn δημοσιευθεῖση ἐν Heidelberg Jahrb., 1864, σ. 267. Βλ. καὶ B. Schmidt, Griechische Märchen, Sagen u. Volkslieder, σ. 7. Krumbacher, Gesch. d. byz. Litteratur, τ. 2, σ. 852.

4. Der griech. Roman, 1ης ἐκδ., σ. 421.

5. Märchen und Schwank, Kiel 1904, σ. 23.

6. Ὁ Rob. Petsch (Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen, Berlin 1900), ἂν καὶ ἐσταχυολόγησεν τὰς κυριώτερας συλλογὰς ἑλληνικῶν παραμυθίων, δὲν ἀναφέρει ἑμμέτρους κατακλείδας. Ὁμοίως δὲν ἀναφέρονται τοιαῦτα κατακλείδες καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν κατακλείδων τῶν ἑλληνικῶν παραμυθίων τοῦ René Basset (Revue des tradit. populaires, 1903, σ. 22-25). Αἱ ἑμμετροὶ ἐν τῷ μέσῳ παρενθέσεις συνηθίζονται ἐν μακροῖς παραμυθίοις, οἷον ἐν συμαϊκῷ (Ζωγράφιος ἀγών, Κ/πολ. 1891, σ. 231.233.240):

Νὰ τὸ κοντολοοῦμεν·

κ' ἢ νύχτα 'ναὶμ μικρῆ, καὶ τὰ παιδιὰ νωστάζουν.

Ἄλλοι σοῦνται, κι ἄλλοι ζοῦνται,

κι ἄλλοι κούππ' ἀνάσκελα κοιμοῦνται.

σεως⁷. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ὁμοῦς ἢ περίληψις οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ παραμύθιον, ἔχουσα μᾶλλον τὸν χαρακτήρα τῶν ἀστεϊσμῶν τῆς πρώτης κατηγορίας⁸.

Γ'. Εἰς γελοῖον προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν συνέβησαν τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ἐκτιθέμενα⁹.

Δ'. Εἰς στίχους δημῶδων ἀσμάτων, ἐπικαίρως ἀναφερομένους¹⁰.

Ε'. Εἰς λόγους τυπικῶς ἐπαναλαμβανομένους ἢ ἐπιδάς¹¹.

ΣΤ'. Εἰς λόγους καὶ διαλόγους ἀνθρώπων μεταμορφωμένων εἰς ζῶα ἢ φυτά, μαγισσῶν, τεράτων κ.τ.τ., εἰς φωνὰς ἀοράτων ὄντων, εἰς θρήνους, ἀράς, εἰς ἐπιγραφὰς παλατιῶν ἢ σκευῶν¹².

Ζ'. Εἰς λόγους ἐμμέτρους, οἵτινες φαίνονται ὡς τὰ μόνα περισωθέντα λεί-

7. Ἐν μόνον παράδειγμα ταύτης γινώσκω, ἐν ἀνεκδότῳ κεφαλληνιακῷ παραμυθίῳ τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ ἔχει ὡς ἑξῆς:

*Ὁ βασιλιάς ὁ Ζούλιαρης, ποῦ εἶχ' ὁμορφὴ γυναῖκα,
μέσα σὲ πέτρινο κλουβὶ τὴν εἶχε χρόνους δέκα·
μήτε πουλί τὴν ἐβλεπε, μηδ' ἄλλω τὴν εἶδωρει,
μέσα σὲ πέτρινο κλουβὶ ἦσαν κλεισμένη ἡ κόρη.
Μὰ ἓνα βασιλόπουλο ἐβουλήσθη τὸ χῆμα,
καὶ πῆγε καὶ τὴν εὔρηκε τῆ λήθησιν στὰ στραῶμα.*

Ὁλόκληρον δὲ παραμύθιον ἔμμετρον τῆς Νισσοῦ, ὑπόθεσιν ἔχον κοινωτάτην (τῆς σταχτοπούτας), ἐδημοσιεύθη ἐν Ζωγράφ. ἀγώνι, σ. 389-390. Ἄλλο εἶναι σφοδρὰ ἀμφίβολον, ἂν εἶναι ἀληθῶς δημῶδες.

8. Παράδειγμα:

*Νὰ σοῦ πῶ 'να παραμύθι
τὸ κουκκὶ καὶ τὸ ρεβίθι·
ποῦ μαλῶναν οἱ Ἑβραῖοι
γιὰ 'να ψάρι γιὰ 'να χέλι,
γιὰ 'να κόκκινο τσεμπερί.*

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγονται οἱ δύο πρώτοι στίχοι μόνον. (βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Πανδώρα, τ. ΙΗ', σ. 94. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορ. τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 335).

9. βλ. Πενδώρα, τ. ΙΗ', σ. 95. Νεοελλ. ἀνάλ., τ. Α', σ. 51· τ. Β', σ. 99. Σακελλαρίου, Κυπριακά, τ. Β', σ. 354. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἄν.

10. Παραδείγματα: Ἀναγνώστου, Λεσβιακά, σ. 175. Revue des tradit. popul., 1897, σ. 210 (λεσβιακόν). Ὁμοίως φέρονται ἐν παραμυθίοις πολλάκις καὶ ἔμμετροι παροιμίαι.

11. Παραδείγματα: ἐν Νεοελλ. ἀναλ., τ. Β', σ. 61-62. Βύρων, τ. Α', σ. 626. Δελτ. Ἱστορ. Ἐταιρ., τ. Α', σ. 165. 166. 278. 281. 326-7. Σακελλαρίου, ἐνθ' ἄν., σ. 358. Β. Schmidt, Griechische Märchen, σ. 110. Ν. Γ. Πολίτου, Ὁ Ἥλιος κατὰ τοὺς δημῶδεις μύθους, σ. 36-38.

12. Hahn, Griech. u. albanesische Märchen, τ. I, σ. 303-305, ἀρ. 56. Β. Schmidt, ἐνθ' ἄν., σ. 77-83. Καμπούρογλους, ἐνθ' ἄν., σ. 192-193. Νεοελλην. ἀνάλ. τ. Β', σ. 134. Ζωγράφ. ἀγών, σ. 196. 423. Kretschmer, Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, σ. 519. Παρνασσός, τ. Η', σ. 712.713.

ψανα ἐπικοῦ ποιήματος, οὐ ἐπιτομή εἰς πεζὸν λόγον εἶναι ἴσως τὸ παραμύθιον¹³.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἀνήκουσι καὶ οἱ ἐν τῷ κυθηραϊκῷ παραμύθῳ στίχοι. Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, πλὴν τῶν ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς συλλογῆς τοῦ B. Schmidt περιλαμβάνονται ἐν παραλλαγαῖς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παραμυθίου, τοῦ Φιορεντίνου, ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι εἶναι περίληψις ἀγνώστου τινὸς παλαιοῦ ποιήματος.

Ἄλλο παραμύθιον ἐκ δημῶδων βιβλίων προελθὸν γινώσκομεν μόνον τὸ ὑπ' ἀρ. 16 παρὰ Hahn¹⁴. Τὸ ἡπειρωτικὸν τοῦτο παραμύθιον ὑπέλαβεν ὁ Rohde¹⁵ ὅτι εἶναι παραλλαγή τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς ἀγαθῆς Φλωρεντίας τῆς Ρωμαίας, ἐκ νεοελληνικῆς ἀγνώστου διασκευῆς γαλλικοῦ ποιήματος ἀπορρέουσα. Ἄλλ' ἡ ἄμεσος πηγή τοῦ παραμυθίου εἶναι αἱ ἀραβικαὶ *Χιλίαι καὶ μία νύκτες*. Ἐκλογή παραμυθίων ἐξ ἰταλικῶν μεταφράσεων τῆς ἀραβικῆς ταύτης συλλογῆς καὶ τῆς περσικῆς τῶν *Χιλίων καὶ μιᾶς ἡμερῶν* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀραβικὸν μυθολογικόν*, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Πολυζῶη Λαμπανιζιώτῃ ἐν Βενετία τῷ 1756 εἰς τρεῖς τόμους, τὸ δὲ βιβλίον, γνωστότατον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χαλιμά*, ἔγινε δημοφιλέστατον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος πολλάκις ἐκδοθὲν καὶ ἐν Βενετία καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ περιεργον δ' ὁμοίως εἶναι ὅτι τὸ παραμύθιον, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ ἡπειρωτικόν, δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ *Ἀραβικῷ μυθολογικῷ*, ἀλλ' ἐν δευτέρᾳ ἐκλογῇ, ἣν ὁ αὐτὸς Λαμπανιζιώτης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Νέα Χαλιμά* ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ (1791-94), ἐνθαρρυνθεὶς, ὡς γράφει ἐν τῷ προλόγῳ, «ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀπέρασιν ὅπου ἔλαβαν οἱ πρῶτοι τρεῖς τόμοι ἐκείνης τῆς φημισμένης *Χαλιμάς*, ὅπου δὲν ἔμεινε τινὰς ὅπου νὰ μὴ τοὺς ἀπόχτησε». Ἡ ἐκλογή δ' ὁμοίως αὕτη, ἂν καὶ μετὰ πλείονος ἐπιμελείας ἔγινε καὶ περιέχει κάλλιστα παραμύθια τῶν *Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν*, δὲν ἐξεδόθη τὸ δεύτερον¹⁶.

Ἡ σπανία λοιπὸν αὕτη ἐκδοσις τῆς *Νέας Χαλιμάς*, ἥτις ἐπὶ τινα ἔτη μόνον, κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ἦτο δημῶδες βιβλίον, εἶναι ἡ πηγή τοῦ ἡπειρωτικοῦ παραμυθίου. Ὅθεν οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ τοῦ Rohde τὴν ὑπαρξιν νεοελληνικῆς διασκευῆς τῆς Φλωρεντίας τῆς Ρωμαίας διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν γένεσιν τοῦ παραμυθίου ἐκείνου.

13. Βύρων, Ἀθ. 1874, τ. Α', σ. 624. Δελτίον Ἰστ. Ἑταιρ., τ. Α', σ. 146-147. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἀν., σ. 313-314. Schmidt, ἐνθ' ἀν., σ. 71.72.73.75 (ἀρ. 5). Kretschmer, ἐνθ' ἀν., σ. 487-488. (Πρβλ. καὶ τὸ λεσβικὸν παραμύθιον ἐν Folklore, 1900, σ. 336).

14. Ἐνθ' ἀν., τ. I, 140 κέ. Ἑτέρα ἡπειρωτικὴ παραλλαγή τοῦ παραμυθίου τούτου ἐξεδόθη ἐν Ζωγραφ. ἀγῶνι, σ. 196, μία δὲ κρητικὴ ἐν Παρνασσῷ, τ. Η', σ. 167.

15. Der griech. Roman¹, σ. 534.

16. Ἐν ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἔχει ἡ ἐν Μονάχῳ δημοσίᾳ βιβλιοθήκη. Ἡ βιβλιογραφικὴ σημείωσις τοῦ B r e t o ũ (Νεοελλην. φιλολογ. τ. Β', σ. 86, ἀρ. 212) εἶναι ἐσφαλμένη. Ἀναφέρει τρεῖς τόμους τῆς συλλογῆς ἐνῶ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ 4 τόμων, οἵτινες δὲν ἐξεδόθησαν πάντες κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1791 μέχρι τοῦ 1794. Συγχέει δὲ ὁ Βρετὸς τὴν Νέαν Χαλιμὰν ἢ ἀραβικὸν μυθολογικόν, ὡς ἐπιγράφεται ἡ τετράτομος αὕτη ἐκλογή, πρὸς τὸ τρίτομον Ἀραβικὸν μυθολογικόν, θεωρῶν ὡς Β' καὶ Γ' ἐκδοσιν τῆς Νέας Χαλιμάς, τὰς ἐν Βενετία παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ ἐν ἔτει 1803 καὶ 1804 γενομένας μετατυπώσεις τοῦ Ἀραβικοῦ μυθολογικοῦ.